

AAK_ÚVOD

Systemy AAK

- **všechny prostředky, které umožňují komunikovat jinak a lépe než přirozenými prostředky**
 - **pokud je jejich funkce omezena nebo zcela chybí**
- kompenzace anebo nahrazení závažného narušení komunikační schopnosti
- využití v expresivní i receptivní úrovni

Vymezení základních pojmů

- **alternativní komunikace**
- závažné formy narušené komunikační schopnosti
- výrazné narušení verbální komunikace
- náhrada mluvené řeči

Vymezení základních pojmů

- **augmentativní komunikace**
- podpora již existujících komunikačních možností a schopností
- rozšíření na adekvátní úroveň – záleží na potřebách klienta

Cíl AAK

- umožnit jedincům se závažnými poruchami komunikačního procesu aktivní dorozumívání
- zapojení do života společnosti

Cílová skupina – uživatelé AAk

- Variabilita speciálních vzdělávacích potřeb
- Variabilita věkových kategorií
- Variabilita aplikovaných systémů

Cílová skupina – uživatelé AAK

- **vývojová narušení komunikační schopnosti**
- obtíže vývojového charakteru
- specifika získaných obtíží

Cílová skupina – uživatelé AAK

- **získané poruchy a degenerativní onemocnění**
- poškození CNS
- cévní mozkové příhody
- úrazy
- degenerativní onemocnění různého charakteru

Aplikace AAK

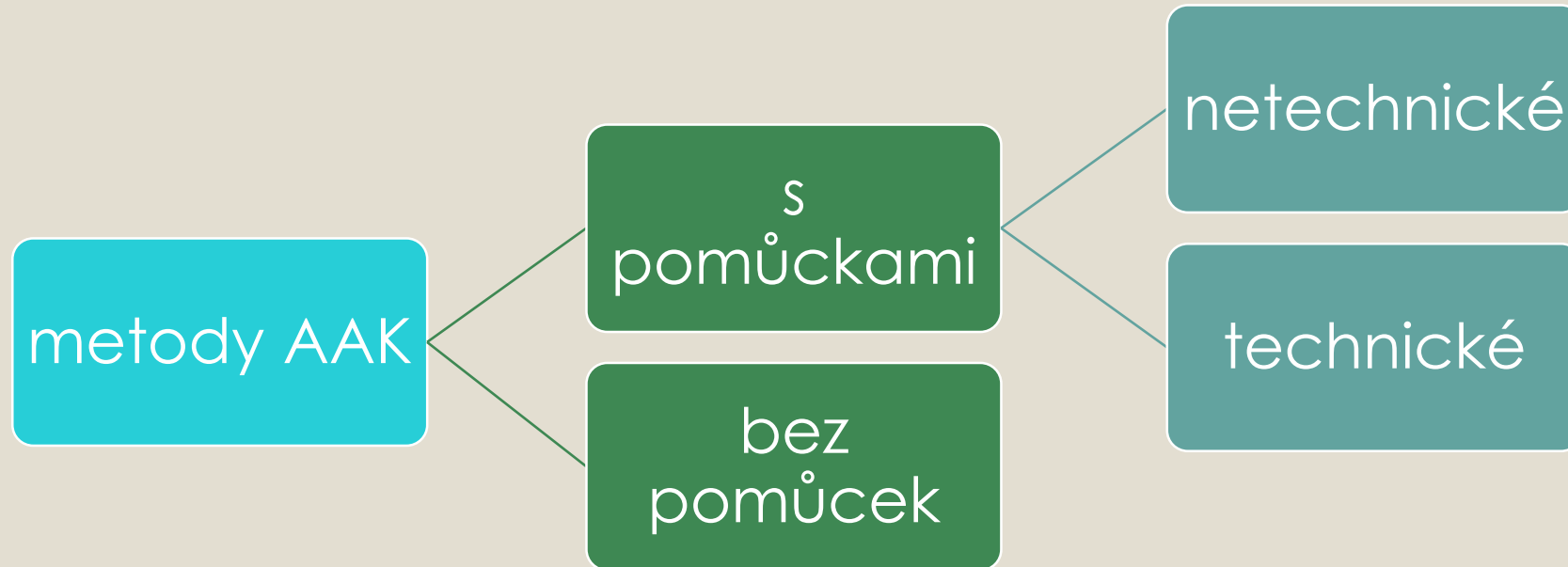
- **Limity komunikační schopnosti**
- **specifika základních komunikačních mechanismů**
- produkce
 - formální složka
 - obsahová složka
- porozumění

DĚLENÍ SYSTÉMŮ

AAK 😊 😞

dělení metod AAK

Metody AAK

- **bez pomůcek (unaided)**
- užití prostředků neverbální komunikace
- pohled
- mimika
- gestikulace

- vizuálně motorické systémy

Metody AAK

- **s pomůckami (aided)**

- *netechnické (low tech)*

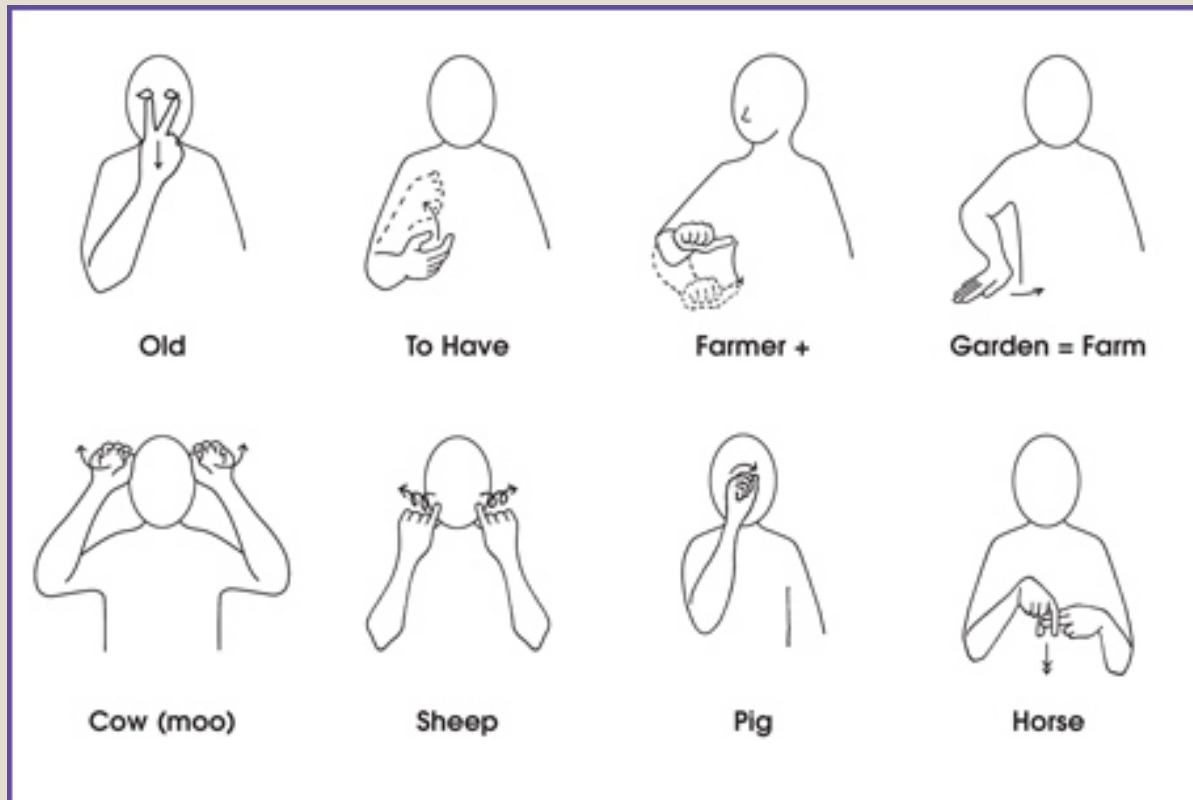
- předměty, obrázky, fotografie, symboly – piktogramy

- *technické (high tech)*

- elektronické komunikační pomůcky a počítače

+ doplňky ke snadnějšímu ovládní počítače (klávesnice, myši apod.)

Systemy bez pomůcek – dynamické systémy

- Vizuálně-motorické systémy

Znak do řeči

- **kompensační prostředek**
 - využití řeči těla – přirozených gest a mimiky
 - doplněk expresivní stránky řeči + podpora porozumění
 - vysoká míra vazby znaku na „realitu“
 - nižší motorická náročnost – realizace znaku x artikulace slova
 - <https://www.youtube.com/watch?v=uxtNPxtigvY>
-
- **Libuše Kubová – Znak do řeči**

Cílová skupina uživatelů

- Osoby s mentálním postižením
- Osoby s Downovým syndromem
- Osoby s PAS
- Osoby s tělesným postižením – dle možností

Komunikační systém MAKATON

www.makaton.org

- MArgaret Walker – KAtthy Johnston – TONy Cornforth
- jazykový program
- **system manuálních znaků a symbolů**
- **aided + unaided**
- využívá se i v kombinaci s mluvenou řečí
- potenciál pro rozvoj čtenářských dovedností

Makaton

- znakování je doprovázeno mluvenou řečí
- **key-word approach**
- **grammatical translation approach**

- slovník Makatonu obsahuje 450 slov seřazených do 8 stupňů

- 9. stupeň – návrh osobního seznamu slov – individuální potřeby a zájmy

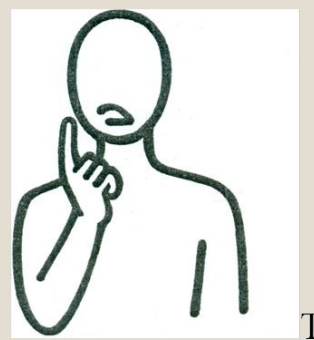
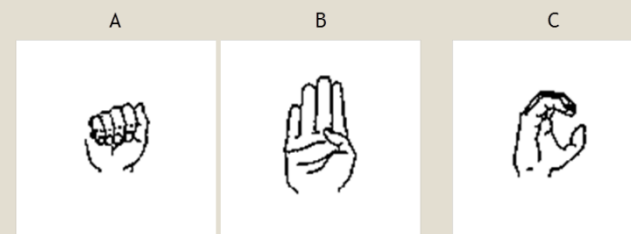
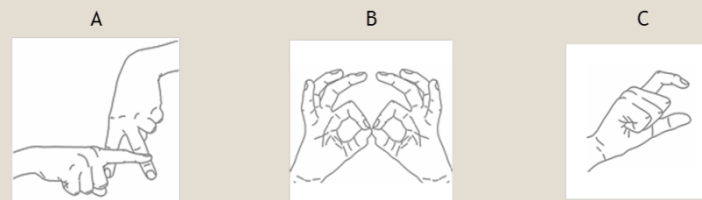
- <http://www.youtube.com/watch?v=WZxpqjCzp8g>

Cílová skupina uživatelů

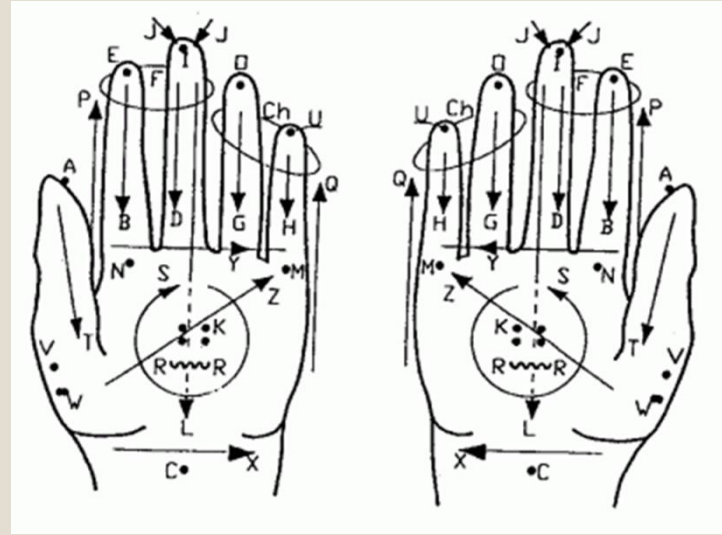
- Osoby s mentálním postižením
- Osoby s PAS
- Osoby se získanými obtížemi v komunikaci
- Osoby s tělesným postižením – dle možností

Další dynamické systémy

- Znakový jazyk
- Prstová abeceda
- Pomocné artikulační znaky

Vybrané systémy

- TADOMA
- Lormova abeceda

KOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY SE SYMBOLY

Reálné předměty

fotografie

obrázky

Piktogramy

Využití grafických symbolů

- **široké spektrum využití**
- **jednoduché – netechnické i sofistikované technické pomůcky**
- symboly zastupují vizuální modalitu lze kombinovat s mluveným projevem
- jsou statické a neměnné x variabilita mluveného projevu
- mají stále stejný formální vzhled
- vazba na reálný a vizuální svět – ikonicita x specifická volba symbolů
- méně abstraktní než slova → potenciál pro využití v rámci AAK

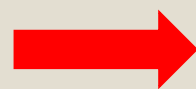
Piktogramy

- obvyklá forma předávání instrukcí
 - příkazy, varování, usnadnění orientace
 - funkční i bez vazby na jazyk
-
- nízký věk, mentální postižení – neschopnost dekódovat písmo

Výhoda piktogramů

- Sdělení pocitů a potřeb
- Zvýšení kognitivních možností
- Pomoc při rozhodování
- Zapojení do konverzace
- ZMĚNA ROLE:

Pasivní posluchač

aktivní účastník

Uživatelé piktogramů

- Osoby s mentálním postižením
- Osoby s PAS
- Osoby s tělesným postižením
- Osoby se získaným postižením, NKS

Využití piktogramů

- Produkce sdělení
- Porozumění sdělení
- Sociální čtení
- Pochopení struktury prostředí
- Sled činností v čase
- Stavba věty
- Seznámení s abstraktními pojmy
- Podpora při výběru

KOMUNIKAČNÍ DENÍKY

Komunikační pomůcka charakteru knihy, v níž jsou dle daných pravidel uspořádány symboly, obrázky, fotografie – dle možností a potřeb uživatele

Sestavování deníku

- Schématické uspořádání – bibliografie
- Sestavování dle kategorií – taxonomie (nadřazené a podřazené pojmy)
- Abecední uspořádání
- Sémanticko-syntaktické uspořádání
- Dle četnosti užívaných pojmů

Deník se schematickým uspořádáním

- KNIHA, V NÍŽ JE UŽIVATEL HLAVNÍM HRDINOU
- slovní zásoba, doplněná o fotografie, obrázky i reálné předměty
- klíčové události, aktivity v běžném životě uživatele, zážitky (výlet, návštěva apod.)
- uspořádání deníku umožňuje posílení orientace v časovém schématu
- soubor témat ke konverzaci

DALŠÍ MOŽNOSTI USPOŘÁDÁNÍ

Umístění piktogramů na pracovní desce

- Rozsah pohybu klienta
- Využití dráhy pohybu
- Koordinace pohybu oko/ruka
- Řádky
- Oblouk
- Počet piktogramů dle možností

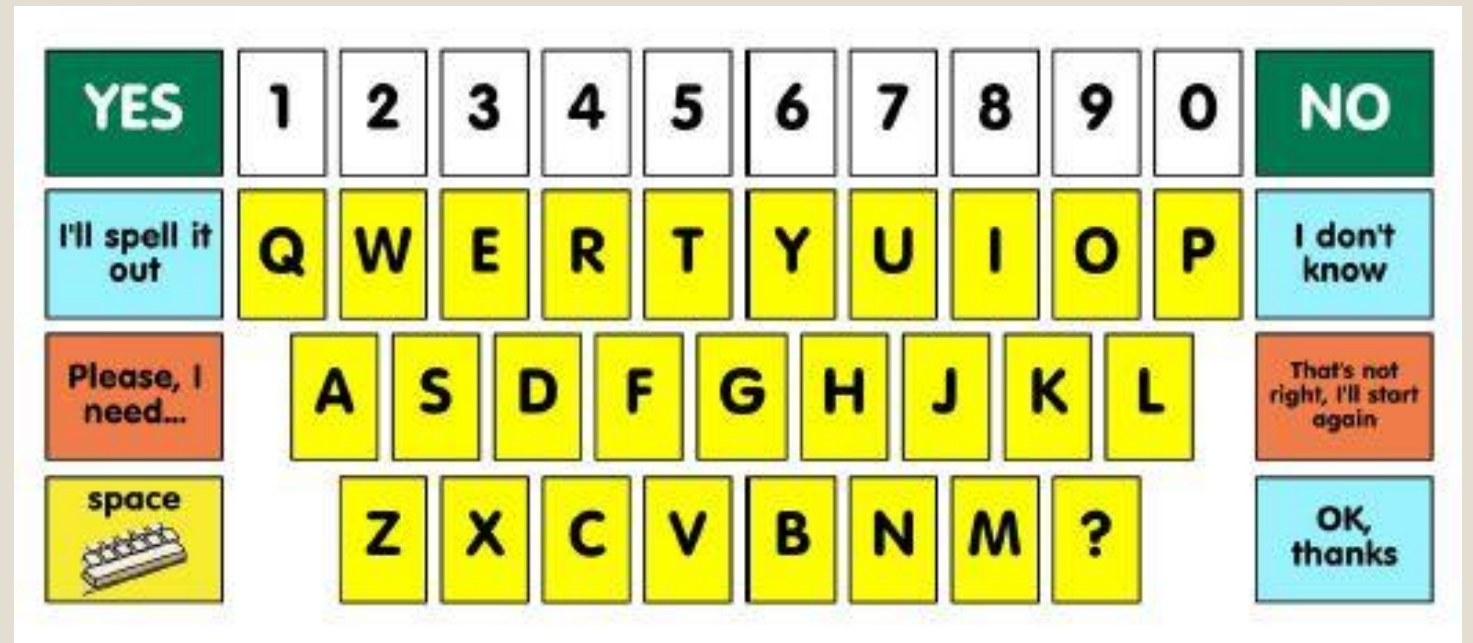
KOMUNIKAČNÍ TABULKY

Komunikační tabulka

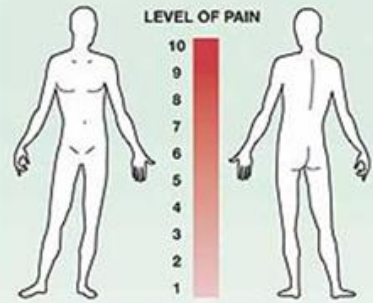
- Komunikační tabulka (netechnického charakteru) patří dle E. Cataix-Negre (2011) k nejčastěji využívaným komunikačním pomůckám; jedná se o obvykle o plochu různé velikosti a tvaru rozdělenou čtvercovou sítí (do buněk), jejichž výplň obvykle tvoří obrázky, piktogramy, symboly, písmena, slova či věty, využívány jsou také slabiky; využívány jsou také tabulky s reálnými předměty (případně v jejich zmenšené podobě).

Komunikační tabulky

- Patří mezi nejčastěji využívané komunikační pomůcky
- Reálné předměty
- Obrázky
- Piktogramy
- Symboly
- Písmena
- Slova a věty

PAIN CHART

how am I doing?	what day /time?	what is happening?	when is tube coming out?
IV	remove restraints	exercise	massage
leave me alone	don't leave	come back later	prayer
bathroom	cool cloth	pillow	glasses
wash face	shampoo	comb/brush	teeth brushed

dull	sharp	radiating
------	-------	-----------

I WANT PAIN MEDICINE

shot	one pill	two pills
------	----------	-----------

I AM

short of breath	in pain	choking	feeling sick
hungry/thirsty	cold/hot	tired	dizzy
angry	afraid	frustrated	sad

I WANT

to be suctioned	lip moistened	water	to be comforted	to sleep
tv/video/dvd	call light /remote	it quiet	lights off/on	to go home
to sit up	to lie down	to turn left/right	head of bed up/down	get out of bed

I WANT TO SEE

doctor	nurse	family	chaplain
--------	-------	--------	----------

A	B	C	D	E	F	G	H	I	1	2	3	Thank You
J	K	L	M	N	O	P	Q	R	4	5	6	I Love You
S	T	U	V	W	X	Y	Z	.	7	8	9	♥
'	,	?	!	SPACE	+	0	-					

no	yes	STOP	pen/paper
----	-----	------	-----------

For infection control purposes, please do not reuse this board between patients.

EZ PICTURE BOARD BY VIDATAK
AN INNOVATION IN PATIENT COMMUNICATION

VIDATAK
EZ BOARD

Specifické techniky ukazování

- Prstem
- Nosem
- Bradou
- Pěstí
- Nohou
- Ukazovátka – hlavové, ústní
- Laserový pointer

SOCIÁLNÍ ČTENÍ

sociální čtení

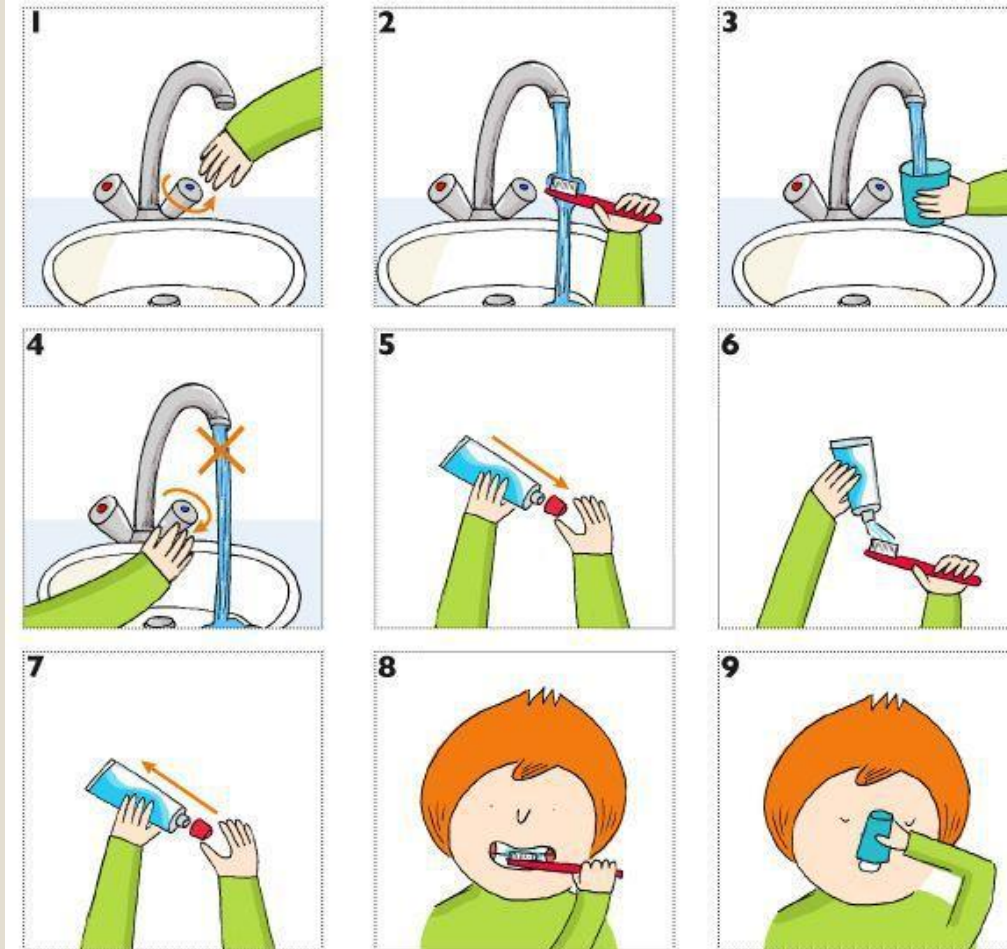
- podpůrná a motivační metoda
- cílová skupina – osoby s mentálním postižením, PAS
- rozvoj rozumových schopností
- orientační dovednosti
- zlepšení sociální komunikace
- navození globálního čtení

složky

- fotografie a obrázky
- piktogramy
- slova a skupiny slov

cíle a prostředky

- praktická funkčnost
- poznávání obalů zboží
- pracovní postupy
- přehled o časových představách
- přehled informačních piktogramů

forma

- **Předmětová**

- vhodná k samoobslužným činnostem
- jednoduché pracovní činnosti – prostírání, hygiena..

- **Obrazová**

- fotografie, barevné a černobílé obrázky
- piktogramy a další grafické symboly

VOKS

VOKS

- V průběhu sedmi výukových lekcí je postupně rozvíjena dovednost výměny obrázku za věc (lekce 1) až po spontánní komentování (lekce 7).
- Využívané symboly jsou uspořádány do komunikačního deníku, pro snazší orientaci uživatele jsou rozděleny do kategorií na barevně odlišených stranách
- v rámci komunikační výměny je využíván větný proužek (Knapcová, M., 2006).
- Při využívání VOKS se lze využít reálné předměty, fotografie, obrázky i piktogramy – v barevném i černobílém provedení, dle preferencí a možností uživatele. Umístění textu je doporučeno nad symbolem – jako podpora rozvoje globálního čtení.

cíl systému

- rychlé nabytí funkčních komunikačních dovedností
- rozvoj komunikační flexibility a samostatnosti
- široká cílová skupina uživatelů – osoby s PAS, MP, afázií apod.
- věkové kategorie bez omezení

předpoklady pro zvládnutí

- orientace v běžném prostředí – diferenciaci reálných předmětů
- účel předmětů

barevné rozlišení komunikačních tabulek

- **oranžová**
- podstatná jména
- **žlutá**
- osoby, včetně osobních zájmen
- **zelená**
- slovesa
- **modrá**
- rozvíjející slova – přídavná jména, příslovce

barevné rozlišení

- **bílá**
- různé – spojky, předložky, časové pojmy, barvy, písmena, čísla a další abstraktní pojmy
- **červená**
- tázací zájmena a frekventovaná slova – ANO, NE, NENÍ, V POŘÁDKU

barevné rozlišení

- **šedá**
- větný proužek
- **hnědá**
- nosná slovní spojení – slovesa – já chci, já vidím, já mám
- **fialová**
- sociální výrazy – slang, specifické výrazy

Výuková lekce 1 – výměna obrázku za věc

- příprava – pochutiny, obrázek
- výchozí pozice
- 2 učitelé

- Plně asistovaná výměna
- Role asistenta

DALŠÍ PŘÍKLADY SYSTÉMŮ A POMŮCEK

Využití symbolů a písmen

ETRAN – N

- Princip očního kontaktu
- Princip kódování

Megabee

- http://www.megabee.net/megabee_simulation.html

Facilitovaná komunikace

- řízený výběr komunikačních jednotek
- Rosemary Crosley

Facilitovaná komunikace

- fyzická podpora horní končetiny
- facilitátor přidržuje končetinu
- postupný posun - ruka, zápěstí, loket, paže, rameno
- nastavení protitlaku
- zajištění zpětné vazby – intenzita svalového napětí
- stimulace při práci s počítačem apod.
- psychická podpora
- podpora cíleného jednání

TECHNICKÉ POMŮCKY

Komunikátory

- komunikační pomůcky **s hlasovým výstupem**, které umožňují zaznamenat a opakovaně přehrát jednoduchou frázi, zprávu nebo slovo
- **digitalizovaná řeč**
- **syntetická řeč**

dělení komunikátorů

- jednovzkazové
- vícevzkazové
- sekvenční

Další varianty technických pomůcek

- Adaptace ovládání PC
- Pohyb hlavy – SmartNav
- Pohyb očí – Grid 3
- + přehled dalších pomůcek dle tabulky z výuky

Zdroje

- Skripta <https://munispace.muni.cz/index.php/munispace/catalog/book/668>

Užitečné odkazy

- www.alternativnikomunikace.cz - stránky SPC pro AAK, Praha
<http://www.saak-os.cz/>
<http://www.petit-os.cz/>

Zdroje

- Užitečné odkazy:
- <http://www.youtube.com/watch?v=zSD5n-1zR98> (makaton)
- http://www.youtube.com/watch?v=Q7PTs3yRm3Y&list=PLymzARV36uMRI3_CoNM5j8PMKVvN639FC&index=7 (makaton)
- <http://www.youtube.com/watch?v=WZxpqjCzp8g> (makaton)
- <http://www.youtube.com/watch?v=g-gh2hIRhkc> (znakový jazyk)
- <https://www.youtube.com/watch?v=f4dzzv81X9w> (znakový jazyk)
- <http://www.youtube.com/watch?v=plPw4H-ZsMg> (cued speech)
- <http://www.youtube.com/watch?v=vpuicn9zwiU> (cued speech)
- http://www.youtube.com/watch?v=_4ME2dy5QbM (LPC – francouzská varianta Cued Speech)

zdroje

- http://www.youtube.com/watch?v=U_QMS-hzRMs (tadoma)
- <https://www.youtube.com/watch?v=gl1MnT2BtZw> (komunikátor)
- <https://www.youtube.com/watch?v=w-sxeiJdkyQ> (skenování)
- <https://www.youtube.com/watch?v=HygplCyZtoA> (kom. situace)
- <https://www.youtube.com/watch?v=uxtNPxtigvY> (Znak do řeči)
- <https://www.youtube.com/watch?v=Eb3iDnyQuJl> (emego)
- <https://www.youtube.com/watch?v=z1tB-BFdOvA> (ovládání pohybem očí)
- <https://www.youtube.com/watch?v=lfLuqGAXaz4> (etran, ano/ne)
- <https://www.youtube.com/watch?v=LLkpRbUQzVo> (etran – kódování bez barev)